

Workshopen Integrated conservation

Inom ramen för det s.k. rådgivningsprojektet 2001-02 i Kosovo hade KUG:s projektledare Kersti Berggren, efter önskemål från berörda myndigheter, uppdraget att bygga upp kulturarvsinstitutens administrativa kapacitet. Som ett led i detta arbete planerade och genomförde hon, i samarbete med kulturdepartementet, under två veckor i november 2002 en workshop med temat Integrated conservation. Det fanns två idéer bakom valet av tema. För det första att föra frågan om kulturmiljövård bortanför den snäva och statiska inriktningen på monument, för det andra att sammanföra två olika administrationer. Kommunala planerare och arkitekter från kulturarvsinstitutet skulle genomföra gemensamma uppgifter. Planerarna skulle aktivt hantera bevarandefrågor och institutet skulle själva använda planering - inbegripande ekonomiska och sociala frågor - som instrument i sitt arbete.

Val av studieobjekt

Till studieobjekt valdes Prizrens historiska stadskärna. Bebyggelse på platsen kan spåras mycket långt tillbaka i tiden, och alla i Kosovo är medvetna om stadens kulturella betydelse. Den historiska kärnan är också lagligt skyddad sedan 1956. Betydelsen av detta skydd kan dock vara svår att uppfatta. På 1960-talet lades ett nytt vägnät i enlighet med senmodernismens alla föreställningar rakt över den norra delen av den befintliga, ottomanskt präglade stadsstrukturen. Den södra delen, inom vilket workshopens fältarbete utfördes, har inte utsatts för denna typ av brutala omvandlingar. En bedömning är att högst 30 procent av bebyggelsen som förklarades som skyddad 1956 finns kvar.

Till den systematiska vanvården under årtionden har krigshändelserna lagt ytterligare en typ av förstörelse. En mycket stor del, kanske hälften, av den serbiska befolkningens hus har bränts och raserats. Förstörelsen i de albanskt präglade delarna är delvis av annan art. Även här är äldre bebyggelse förfallen eller raserad. Många familjer lever i ren misär. Därtill kommer en stor mängd nya byggnader, i en skala och ett utförande som starkt skiljer sig från bebyggelsen från före 1956.

Ändå är Prizrens stadskärna den mest välbevarade i hela Kosovo. Ett intresse från utomstående riktas också mot staden, exempelvis via Europarådet.

Genomförande

Workshopen lades upp i tre steg. Ett första var en öppningsdag med flera inledningstalare. Därefter följde tematiska föreläsningar om kunskap, planering och kulturarv.

Steg två var tre dagar i Prizren med förberedelser för fältarbetet och flera föreläsningar där också inbjudna internationella experter deltog. Under de tre dagarna behandlades olika analysmetoder vid stadsförnyelse, arbetsfördelning och ansvar mellan olika administrationer, restaureringsprinciper, projektledning och möjliga förhållningssätt vid modernisering.

Det tredje steget var själva fältarbetet. Deltagarna hade då skiftat från att i huvudsak vara från institutet till att i huvudsak vara studenter från arkitekturskolan. Deras uppgift var en snabbinventering av två kvarter, *mahallas*. Tvåhundra hus fotograferades och noterades på kartan. Studenterna fann många avvikelser mellan den officiella kartan och verkligheten. Husens ålder och skick noterades. Studenterna fick också träning i användningen av datorteknik för att samla och bearbeta inventerat material.

Alla, såväl studenter som hela personalen från institutet i Prizren, fick även i uppgift att beskriva de utvalda *mahallas*, lista problem och lösningar, lägga fram en aktionsplan samt ge en motivering varför. En i Prizren verksam tysk NGO med inriktning på familjestöd hade på uppdrag djupintervjuat tolv hushåll längs en gata i en av de två *mahallas*.

Resultat

Resultatet är en enkel rapport som sammanfattar och beskriver den kunskapsuppbyggnad som workshopen inneburit. Uppgiften att bevara, hela och modernisera Prizren kommer att behöva en alldeles unik inriktning. Trots förstörelsen är skala och mönster i stort sett bevarade i stadskärnans södra del. Kan detta bevaras, är Prizrens mångsidiga historiska värde avläsbart. Försvinner den låga skalan och de smala gatorna återstår mycket litet av Prizrens särskilda värde, kvar blir endast de enskilda monumenten.

Tema Integrated conservation

Datum 20-29 november 2002

Lokalisering Prizren, Kosovo

Seminarieledare Arkitekt Kersti Berggren, KUG:s projektledare

Seminarieassistenter Arkitekt Shend Kabashi, Prizren, Maria Håkanson, praktikant, bebyggelseantikvariska programmet i Göteborg

Inledningstalare Brexhet Brajshori, minister, Kultur-, ungdoms- och sportministeriet, Siegfried Brenke, "Principal International Officer", Plan- och miljöministeriet

Föreläsare Professor Nuran Zeren Güler soy, Istanbuls tekniska universitet, arkitekt Dick Sandberg, KUG:s projektledare, professor Corrado Minervini, Torinos polytekniska universitet, Marina Pelfini, doktorand, Torinos polytekniska universitet

Övriga deltagare Från kulturarvsinstituterna i Prizren, Gjakova och Prishtina, enstaka kommunala planerare och tio studenter från arkitektskolan i Prishtina

Samarbetspartners UN-Habitat och Kolping Kosova

Finansiärer Sida, kulturdepartementet i Kosovo